

Keskkonnaameti süsiniku piirimeetme (SPIM) finantsvõimekuse hindamise mudel alates 01.01.2026

1. Finantsvõimekuse hindamise eesmärk

- i) **Tagada maksevõime** – et taotleja suudaks osta ja tasuda vajalike SPIM sertifikaatide eest.
- ii) **Vähendada finantsriske ELi ja Eesti riigi jaoks** – vältida olukorda, kus tegevusloaga deklarant impordib süsinikumahukaid kaupu, kuid hiljem ei suuda SPIM sertifikaatide eest maksta.
- iii) **Tagada süsteemi usaldusväärsus ja aus konkurents** – et turule pääseksid vaid ettevõtted, kes on majanduslikult stabiilsed ja suudavad täita SPIM määrusest tulenevaid aruandluse ja SPIM sertifikaatide tagastamise kohustust.
- iv) **Tagada ettevõtete võrdne kohtlemine** – et tegevusloa saamise ja/või sellest keeldumise alused oleksid kõigile selged ja ühtmoodi rakendatavad. Selge süsteem ja ühetaoline lähenemine suurendavad õigusselgust.

2. Õiguslik alus

- i) Finants- ja tegevussuutlikkuse hindamine tuleneb **Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruse (EL) 2023/956 artikli 17 lõikest 1**, mille kohaselt annab pädev asutus taotlejale tegevusloaga SPIMi deklarandi staatuse, kui sama artikli lõikes 2 sätestatud kriteeriumid on täidetud. **Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruse (EL) 2023/956 lõike 8** kohaselt, tunnistab pädev asutus tegevusloaga SPIMi deklarandi staatuse kehtetuks, kui tegevusloaga SPIMi deklarant seda soovib või kui ta ei vasta ülal viidatud kriteeriumitele.
- ii) **Rakendusmääruse (EL) 2025/486, artikkel 9** sätestab hindamise tingimused oluliste või korduvate rikkumiste osas ja **artikkel 10** sätestab finants- ja tegevussuutlikkuse hindamise tingimused. **Rakendusmääruse (EL) 2025/486, artikkel 22** sätestab tegevusloaga SPIM deklarandi staatuse kehtetuks tunnistamise menetluse.
- iii) **AÕKS** – Atmosfääriõhu kaitse seadus, § 216¹ sätestab, et Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruse (EL) 2023/956 artikli 11 lõikes 1 nimetatud pädev asutus on Keskkonnaamet.

3. Hindamismudeli eesmärk

Tagada, et tegevusloaga deklarandiks registreeritakse ainult ettevõtted, kelle finantsseisund ja likviidsus tagavad suutlikkuse täita SPIMi kohustusi (SPIM sertifikaatide aruandlus, ostmine ja tagastamine).

Tagada finantsvõimekuse hinnangute andmine samadel alustel (samadel kriteeriumitel ja näitajatel), läbipaistavalt, efektiivselt ja ettevõtjatele hästi ennustataval kujul.

Anda ettevõtjatele võimalus juba enne taotluse esitamist teha finantsmudeli alusel kindlaks enda kvalifitseerumine loa saajaks. Kui mudeli alusel selgub, et ettevõtte finantsraskused on tõsised ja ettevõtte ei ole positiivset audiitori otsust viimase kolme majandusperioodi kohta, on ettevõtjal võimalik taotlust esitamata leida deklarant-ettevõtte, kelle kaudu vormistada importdeklaratsioonid. Seega tagab mudeli olemasolu ja sellega tutvumise võimalus kõige kiiremad võimalikud tehingud turul ja kõigi ettevõtjate takistusteta toimimise.

4. Kasutatavad põhinäitajad ehk suhtarvud

Hindamisel kasutatakse kümmet suhtarvu. Suhtarvud on jagatud viide gruppi:

- 1) lühiajaline maksevõime (3 suhtarvu);
- 2) võlakoormus (2 suhtarvu);
- 3) omakapital ja kasumlikkus (3 suhtarvu);
- 4) pankrotioht (Altmanni pankrotivõrrand);
- 5) maksekäitumine (maksekäitumist peegeldavate Maksu- ja Tolliameti andmebaaside andmete alusel).

Suhtarvudes kasutatavad finantsnäitajad võetakse majandusaasta aruande bilansist ja kasumiaruandest:

- Käibevara
- Varud
- Põhivara
- Varad
- Lühiajalised kohustused
- Pikaajalised kohustused
- Kohustused kokku
- Maksueelne kasum
- Puhaskasum
- Omakapital
- Käive

Tabel 1. Hinnangu andmisel kasutatavad suhtarvud

Suhtarv	Arvutus	Selgitus
Lühiajaline maksevõime ehk likviidsus		
Jooksev likviidsussuhe ehk maksevõime kordaja	Käibevara / Lühiajalised kohustused	Määrab, kas ettevõtte suudab katta lühiajalised kohustused olemasoleva käibevaraga.
Kiirlikviidsussuhe ehk likviidsuskordaja	(Käibevara - Varud) / Lühiajalised kohustused	Täpsustab lühiajalise maksevõime.
Käibekapital	Käibevara - Lühiajalised kohustused	Positiivne käibekapital on oluline jätkusuutliku tegevuse tagamiseks.
Võlakoormus		
Võlakordaja	Kohustused / Varad	Näitab ettevõtte koormatust laenudega ja võlgadega. Mida madalam, seda väiksem finantsvõimendus ja riskitase.
Pikaajalise laenu kasutus	Põhivara / Pikaajalised kohustused	Näitab, kas ettevõtte kasutab pikaajalist laenu eesmärgipäraselt, st pikaajalise vara soetamiseks.
Omakapital ja kasumlikkus		
Omakapitali osakaal	Omakapital / Varad	Näitab omavahendite osakaalu varade rahastamisel.
Kasumlikkus (ROA)	Puhaskasum / Varad	Näitab vara tootlikkust.
Kasumi ja käibe suhe	Puhaskasum / Käive	Näitab, mitu protsenti käibest suudab ettevõtte vormida kasumiks, kajastab omanike ärihuvi.
Pankrotioht		
Altmanni kordaja	$Z = 6,56 * (\text{käibevara-lühiajalised kohustused}) / \text{koguvara} + 3,26 * \text{omakapital} / \text{koguvara}$	Annab hinnangu ettevõtte pankrotiohule lähiaastatel.

	+ 6,72*maksueelne kasum/koguvara + 1,05* omakapital/koguvõlgnevus	
Maksekäitumine		
Maksuvõlad	Maksu- ja Tolliameti andmed	Korduvad maksuvõlad või maksehäired viitavad kõrgele riskile.

Järgnevalt on toodud iga mudelis kasutatud suhtarvu kohta põhjalikumad selgitused. Selgitatakse nii suhtarvu olemust kui ka seda, milline võimalik risk ilmneb vastava suhtarvu halva seisu korral.

1) Lühiajaline maksevõime

Maksevõime kordaja – siin suhtarvus võetakse arvesse kogu käibevara ja samuti kõik lühiajalised kohustused. Suhtarv näitab, kas ettevõtte lühiajaline vara katab lühiajalised kohustused. Selline on seis, kui kordaja väärtus on 1. Kui ettevõttel on rohkem lühiajalisi kohustusi kui on vara, jääb kordaja väärtus alla ühe. Ettevõtte igapäevane toimimine on sellisel juhul selgelt probleemne, ettevõtte ei saa nt tähtajaliselt tasuda oma arveid, või välja maksta palka töötajatele. Kui näitaja väärtus on üle 1,5, ei tohiks ettevõttel mingeid makseraskusi tekkida.

Likviidsuskordaja – kuna käibevara võib sisaldada ka vara, mis tegelikkuses ei ole likviidne, ja mida ei saa tegelikult operatiivselt kasutada, on lisatud suhtarv, kus erinevas valmimisastmes varud on käibevarast eraldatud ja on leitud siis suhte lühiajaliste kohustustega. See näitaja peegeldab maksevõime kordajast õiglasemalt ettevõtte tegelikku maksevõimet. Kui selle väärtus on 1, katavad ettevõtte likviidsed varad kõik lühiajalised kohustused ja ettevõttel ei saa seega jooksvates arveldustes tekkida probleeme. Kui näitaja jääb alla 1, kuid selle väärtus on suurem kui 0,7, on ettevõttel tõenäoliselt keeruline kinni pidada kõigist maksetähtaegadest. Näitaja väärtus alla 0,7 peegeldab selgelt probleemi olemasolu.

Käibekapital – käibekapital leitakse kogu käibevara ja lühiajalisi kohustusi arvesse võttes. Kui see on negatiivne, näitab see sama seisu, mis maksevõime kordajas oleks suhtarvu väärtus alla ühe ehk siis maksevõime probleeme. Kui käibekapitali suhtarvu väärtus on küll positiivne, kui vaid veidi suurem kui null, tegutseb ettevõtte ikkagi piiripeal ja riskib olukordadega, kus maksetähtaeg saabub varem, kui ettevõttes vabu käibevahendeid koguneb.

Kokkuvõttes näitab nende suhtarvude halb seis võimalikke probleeme igapäevases toimimises ning selline seis võib tähendada viivitusi, nii maksude maksmisega, äripartneritele arvete maksmisega kui ka töötajatele palga välja maksmisega. Eelnevat

arvestades on lühiajaline maksevõime oluline näitaja täiendavat maksukohustust tekitavas valdkonnas toimetamise korral.

2) Völakoormus

Völakordaja – on kohustuste ja varade suhe. Selles suhtarvus suhestatakse omavahel lühiajaliste ja pikaajaliste kohustuste summa bilansi kogumahuga. Ehk siis, suhtarv näitab, kui suurt osa ettevõtte toimimises finantseeritakse muu kui omanike vara eest. Arvestades, et ettevõtluses on laenude kasutamine tavapärane, ei saa eeldada, et kogu kasutatav vara oleks omakapital. Samas tekitab liiga suur võõra vara kasutamine olukorra, kus võetakse riske, mida omanikud oma varaga toimetades ei võtaks. Üldiselt loetakse äriselt heaks seisuks olukorda, kus omakapitali hulk ettevõttes jääb 30 – 40% juurde. Sellest ka suhtarvu positiivse väärtuse piir 0,6. Täpset piiri, millal laenukoormust ettevõttes liiga kõrgeks lugeda, on keeruline tõmmata. Siin on rakendatud tavapärasest piiri – kui omakapitali hulk ettevõttes on väiksem kui 1/5 ettevõtte koguvarast, on seis probleemne. Samas võib see seis teatud investeringute korral mõnel juhul olla mingi perioodi jooksul “punases”. Sel juhul on oluline vaadata, kas suhe on paigast ära pikaajalise investeringu olemasolu tõttu, kas seda laenu on kasutatud otstarbekalt (järgmine suhtarv) ja kas ettevõtte käive võimaldab mõistliku aja jooksul probleemsest alast välja tulla (näitab selle bloki viimane suhtarv pikaajalise laenu suhe käibesse).

Pikaajalise laenu kasutus – suhtarv näitab, kas pikaajaline laen on leidnud kasutust põhivara soetamiseks, mitte igapäevaste arvelduste tegemiseks. Kui pikaajalise laenu ja põhivara väärtus on võrdsed, näitab see, et ka äsja võetud pikaajaline võlg on suunatud põhivara soetamisele (st suhtarvu väärtus on 1). Kui laenu on juba mõnda aega tagasi makstud, on põhivara väärtus suurem kui pikaajalise laenu näitaja. Kui aga bilanss näitab seisust, kus põhivara väärtus on madalam kui pikaajalise laenu summa, näitab see kas ettevõtte probleemsest pikaajalise laenu kasutust, või siis on mingi põhivara hävinud. Pikaajalise laenuga lühiajaliste kohustuste finantseerimine on igal juhul halb valik. Ka vara hävimine tekitab ettevõttele pikaajalise toimimise riski. Siin on võetud piiriks suhtarvu väärtus 0,7, mis näitab 30%-list erinevust põhivara ja pikaajalise laenu väärtuse vahel.

3) Omakapital ja kasumlikkus

Omakapitali osakaal – omakapitali piisavaks osakaaluks ettevõttes loetakse 30%. Kui see osakaal langeb, suureneb oht, et võõra rahaga võetakse suuremaid riske, kui oleks võetud omanike vara arvelt. Kui omakapitali on alles vähem kui 15%, loetakse olukorda suure riskiga seisuks.

Kasumlikkus – omanikele oluline näitaja on, kui palju toodab kasumit ettevõtte vara. See näitab, kas omanike varapaigutus on õigustatud või mitte. Heaks tootluseks loetakse piiri 2%, probleemseks kahjumiga lõppenud perioodi.

Kasumi ja käibe suhe – suhtarv näitab, kui suure osa ettevõtte müügitulust (käibest) suudab ettevõtte vormida kasumiks. Tulude ja kulude vahe suhestatakse siin müügituluga. Kui kõrget käibe tootlust oodata, sõltub suuresti valdkonnast. Samas, kui lähtuda keskmisest

ärikasumist, siis kui 5% või enam käibest suudetakse kasumiks muuta, on äri hästi toimiv. Kui tootlus jääb alla 2%, võib investoril tekkida dilemma, et miks hoida oma vara äris, kus ka suure müüginõu korral kasvab nende kasum aeglaselt. Ka see piir on vaieldav ja sõltub suuresti majanduslikust olukorrast.

4) Pankrotioht

Altmanni pankrotivõrrand – näitab ettevõtte finantstervise üldist olukorda. Suhtarvu kasutatakse laialdaselt hindamiseks, kas ettevõttes võib lähiaastatel ette tulla pankrot. Suhtarv võtab arvesse nii kasumlikkuse, finantsvõimenduse, likviidsuse, maksevõime kui ka tegevuse näitajaid. Siin on rakendatud kõige viimast versiooni Altmanni mudelist ja selle üldkasutatavateks hinnangupiirideks on võrrandi väärtuseid 2,6 ja 1,1, mis määratlevad nõ rohelise ja punase ala.

5) Maksekäitumine

Selle näitaja raames on arvesse võetud Maksu- ja Tolliameti deklaratsioonide esitamise ajakohasust, samuti maksuvõlgade ajutist või pidevat olemasolu.

5. Riskiklassid ja hindamisloogika

Finantsnäitajate väärtuste arvutamise aluseks on Äriregistri kolme viimase majandusaasta andmed. Tulemused leitakse eraldi kõigi kolme majandusaasta kohta. Finantsnäitajate alusel leitud suhtarvude väärtused on jaotatud riskitaseme alusel roheliseks, kollaseks ja punaseks (tasemete piirväärtused on toodud järgnevas tabelis).

Hindamisel lähtutakse eelkõige viimasest majandusaastast. Eelnevate majandusaastate tulemused annavad täiendava ülevaate ettevõtte finantsseisundi arengust ning võimaldavad hinnata, kas olukord on ajas paranenud või halvenenud.

Tabel 2. Suhtarvude hindamisskaala ja klassifitseerimine (roheline/kollane/punane)

Suhtarv	Roheline	Kollane	Punane
Lühiajaline maksevõime ehk likviidsus			
Jooksev likviidsussuhe ehk maksevõime kordaja	Jooksev likviidsus \geq 1,5	Jooksev likviidsus 1,0–1,4	Jooksev likviidsus $<$ 1,0
Kiirlikviidsussuhe ehk likviidsuskordaja	Kiirlikviidsus $>$ 1,0	Kiirlikviidsus 0,7–1,0	Kiirlikviidsus $<$ 0,7
Käibekapital	Positiivne	0	Negatiivne

Võlakoormus			
Võlakordaja	Võlakordaja < 0,6	Võlakordaja 0,6–0,8	Võlakordaja > 0,8
Pikaajalise laenu kasutus	Pikaajalise laenu kasutus > 1,0	Pikaajalise laenu kasutus 0,7 – 1,0	Pikaajalise laenu kasutus < 0,7
Omakapital ja kasumlikkus			
Omakapitali osakaal	Omakapitali osakaal > 30%	Omakapitali osakaal 15–30%	Omakapitali osakaal < 15%
Kasumlikkus (ROA)	ROA > 2%	ROA 0–2%	ROA < 0% või negatiivne omakapital
Kasumi ja käibe suhe	5% või kõrgem	2% - 5%	Alla 2%
Pankrotioht			
Altmanni kordaja	Z > 2,6	Z = 1,1 - 2,6	Z < 1,1
Maksekäitumine			
Kas maksuvõlad puuduvad?	jah	-	ei

Hindamine viiakse läbi kõigis viies valdkonnas.

- 1) Kui kolmes esimeses valdkonnas (lühiajaline maksevõime, võlakoormus, omakapital ja kasumlikkus) on vähemalt üks suhtarv punase hinnanguga, väljastab Keskkonnaamet loa ainult juhul, kui ettevõtte esitab märkusteta, või märkustega positiivse audiitori hinnangu. Audiitori hinnang on vajalik ka juhul, kui Altmanni kordaja on punases vahemikus. Kui ettevõttel esineb maksuvõlg, siis tegevusluba ei väljastata.
- 2) Kui näitajad on kõikides valdkondades kollases või rohelises vahemikus, väljastab Keskkonnaamet ettevõttele loa.
- 3) Ettevõtetele, kelle majandustegevus on kestnud alla kahe aasta ja kellel puuduvad varasemad majandusnäitajad, väljastatakse tegevusluba ainult tagatise esitamisel. Esitatav tagatis peab olema pangatagatis, mille peab nõudmisel välja maksma liidus tegutsev finantseerimisasutus, või muus vormis tagatis, mis annab samaväärse kindluse.
- 4) Pädev asutus hindab finantsvõimekust regulaarselt – tegevusloaga SPIMi deklarandid, kellele väljastati tegevusluba ilma audiitori hinnanguta, kuuluvad taashindamisele iga nelja aasta tagant. Tegevusloaga deklarandid, kellelt on nõutud audiitori hinnangut tegevusloa väljastamisel, kuuluvad taashindamisele iga kahe aasta tagant.

6. Hindamismeetod ja protseduur

Tabel 3. Hindamisprotsessi kirjeldus.

Etapp	Kirjeldus	Vastutaja
1 Andmete kogumine	Finantsandmed kogutakse Äriregistri (ÄR) süsteemist. Kui mingil põhjusel pole andmeid ÄR süsteemis või neid pole võimalik elektroonselt saada, esitab taotleja viimase kolme majandusaasta aruanded. Maksuvõla puudumise tõend esitatakse koos tegevusloa taotlusega.	Taotleja
2 Näitajate arvutamine	Keskkonnaamet arvutab suhtarvud tabelis 1 toodud valemite järgi.	Keskkonnaamet
3 Otsus	Punkti 5 all kirjeldatud kriteeriumite alusel, kas keeldutakse tegevusloast, väljastatakse see tagatisega, või väljastatakse tagatiseta tegevusluba.	Keskkonnaamet
4 Vaidlustamine	Vaiete menetlemise protseduuri järgi	Taotleja (vaie) Keskkonnaamet (vaide otsus) Ettevõttel on õigus pöörduda kohtusse vaiet esitamata.
5 Andmete arhiveerimine	Otsus ja arvutused salvestatakse SPIM registris läbipaistvuse tagamiseks.	Keskkonnaamet